

सांस्कृतिक स्थलविन्दु

• बरेली

किसी कवि ने क्या खूब लिखा है, बरेली नगर के बारे में। "लखनऊ शर्क, गर्व देहली दोनों का दिल बरेली" रामगंगा नदी के तट पर बसा बरेली शहर लहेलखंड के ऐतिहासिक और सांस्कृतिक राजधानी है।

• मुरादाबाद

रामगंगा नदी के तट पर स्थित लहेलखंड क्षेत्र का मुरादाबाद नगर पीतल नगरी के नाम से जाना जाता है, जो हस्तशिल्प के लिए पूरे विश्व में प्रसिद्ध है। इसका निर्यात केवल भारत में ही नहीं बल्कि अमेरिका, ब्रिटेन, कनाडा, जर्मनी और मध्य पूर्व एशिया आदि देशों में भी किया जाता है।

• रामपुर

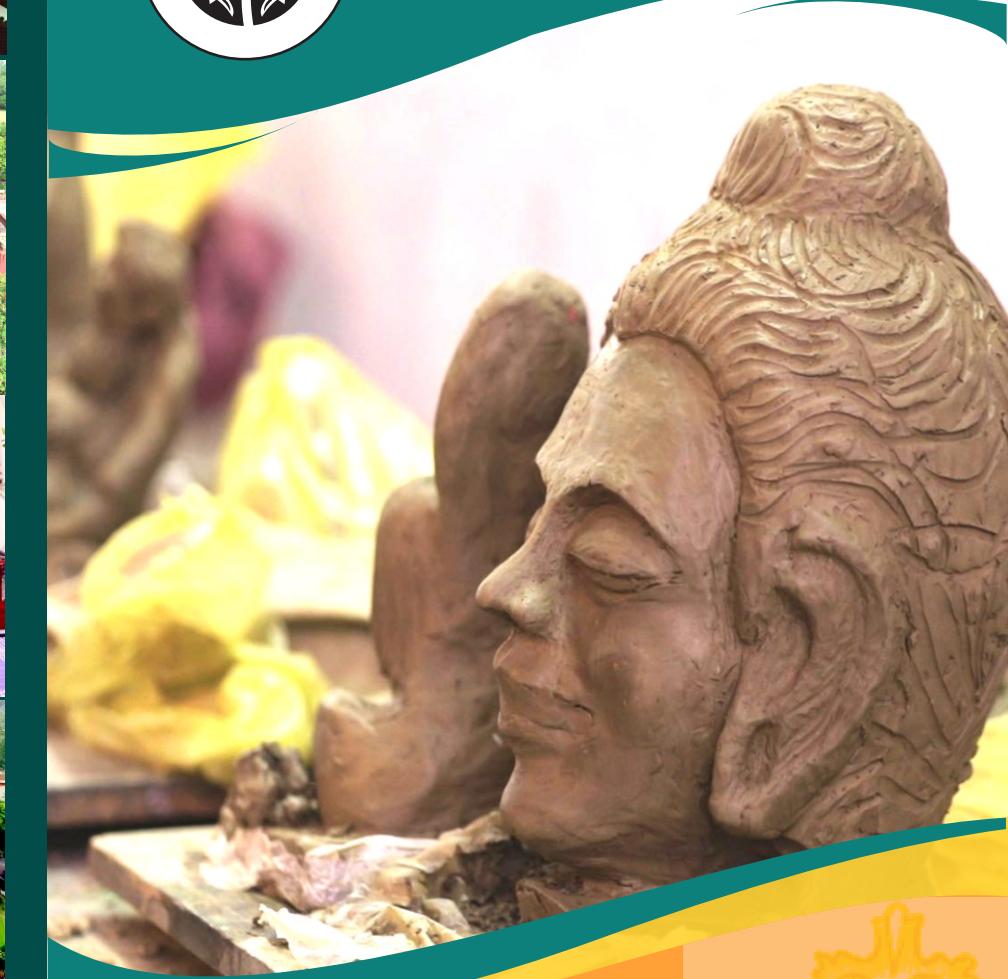
रामपुर, ऐतिहासिक और शैक्षिक मूल्य से समृद्ध शहर है। समृद्ध विरासत और विविध संस्कृति का मिश्रण आकर्षित करता है। दुनिया भर के विद्रोह रामपुर राजा पुस्तकालय में भारत-इस्लामी परंपराओं और मूल्यों को सीखने के लिये आते हैं। रामपुर शहर शाही विवारादार दर्शाता है। शहर के खूबसूरत गुम्बदों, झरोकों और विशाल दीवारों का शहर आपका स्वागत बढ़े विशाल दरवाजों से करता है। लहेलखंड के संगीत और संस्कृति की राजधानी रामपुर अपने आप में सभी रंगों को समेटे हुए है।

• बदायुं

बदायुं संगीत के सूफी घराने के लिए विश्व विरचात जो रामपुर सहस्राव घराने कि जड़ है, कत्वाली बदायुं से पनपी और पली है।

Content Writer - Swarnika Pandey | Surya Saxena
Design - Amardeep Sharma
Production - IMAGE & CREATION
0522 4000344 | www.imagencreation.com
imagecreation08@gmail.com

डाक्यूमेंट्री फिल्म
सांस्कृतिक क्षेत्र
लहेलखंड

संस्कृति विभाग
उत्तर प्रदेश

ਲਹੋਲਖਣਡ ਕੋਤ੍ਰ ਕੀ ਸੰਸਕ੍ਰਤੀ

ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕੇ ਮੁੜ੍ਹੀਆਂ ਭੂ-ਮਾਂਗ ਮੈਂ ਸਿਥਿਤ ਲਹੋਲਖਣਡ ਕੋਤ੍ਰ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਦੇ ਸਾਂਸਕ੍ਰਤਿਕ ਔਰਕਾ ਕਲਾ ਕਾ ਮਹਤਵਪੂਰਣ ਕੇਂਦ੍ਰ ਰਹਾ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸ਼ਟਾਨ ਦੇ ਲਹੋਲਾਂ ਛਾਗ ਇਸ ਕੋਤ੍ਰ ਮੈਂ ਆਧਿਧਰਤ ਯਤਨ ਜਮਾਨੇ ਦੇ ਬਾਟ ਦੇ, ਯਹ ਕੋਤ੍ਰ ਲਹੋਲਖਣਡ ਕਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਪੂਰ੍ਵ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਕਟੋਹਰ ਤੇਜ਼ੀ ਪਾਂਚਾਲ ਥਾ।

ਮਹਾਕਾਵਿ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਾਂਚਾਲ, ਟ੍ਰੌਪਦੀ ਦਾ ਜਨਮਥਾਨ ਮਾਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਹੋਲਖਣਡ ਸਾਂਸਕ੍ਰਤਿਕ ਦ੃ਢਿਕੋਣ ਦੇ ਅਤ੍ਯਨਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚਾਹੇ ਸ਼ਾਸ਼ੀਯ ਧਰਾਨਾ ਸੁਫੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ, ਕਵਾਲੀ ਹੋ, ਛਥਕਰਘਾ ਕਲਾ ਹੋ ਬੇਲੀ ਦੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਫਰੀਦਾ ਹੋ।

ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਤ੍ਰੀਯ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਬੁਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਮੈਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਆਜ ਭੀ ਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੱਵਾਂ ਮੈਂ ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸੁਨਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੈਂਦੀ ਹੋਲੀ ਦੀ ਗੀਤ ਅਤੇ ਚੌਪਾਇਆਂ, ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਅਵਸਰ ਦੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਾਲੇ ਗੀਤ, ਸਾਵਨ ਦੀ ਗੀਤ ਅਤੇ ਨਵਰਾਤ੍ਰਿ ਦੇ ਅਵਸਰ ਦੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਜੈਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਵਨ ਦੀ ਗੀਤ ਨਾਲ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕਰ ਅਸੰਖਿ ਗੀਤ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨ੃ਤ੍ਯ

◆ ਸ਼ਾਸ਼ੀਯ ਰਾਮਪੁਰ ਧਰਾਨਾ ਗਾਇਨ ਰਾਣਿਦ ਭਾਨ | ਸ਼ਾਲਕਤ ਹੁਸੈਨ ਭਾਨ

ਠੋਲ

ਵਿਭਿੰਨ ਸਥਾਨੀਯ ਲੋਕ ਕਥਾਓਂ ਦੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਯਹ ਵਿਦਾ ਲਹੋਲਖਣਡ ਕੋਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਮਾਰੂ ਦਾ ਗੈਨਾ ਨਾਮਕ ਲੋਕਕਥਾ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋਕ ਕਥਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਾਯ: ਠੋਲਾ ਗਾਇਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਬਣਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੋਲਾ ਗਾਇਨ ਮੈਂ ਵਾਧੀਆਂ ਜੈਂਦੀਆਂ ਭੋਜਨ, ਮਜ਼ੀਰਾ, ਭਜ਼ੀਰੀ ਅਤੇ ਵੰਗ ਝਾੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਂਗ

ਲੋਕ ਨਾਟਿਕਾਏ ਲਹੋਲਖਣਡ ਦੀ ਲੋਕ ਸੰਸਕ੍ਰਤੀ ਦੀ ਅਭਿਨਨ ਅੰਗ ਹੈ। ਸਵਾਂਗ ਦੀ ਕੇਂਦ੍ਰ, ਰਾਮਾਯਣ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੇ ਅਨ੍ਯ ਪੌਰਾਣਿਕ ਕਥਾਏ ਹਨ। ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤਵ ਮੈਂ ਸਵਾਂਗ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਸਮੂਹੀ ਕਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੁਤੀਕਰਣ ਨ ਕਰਕੇ ਅਮੁਕ ਕਥਾ ਦੀ ਏਕ ਅੰਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੁਤ ਕਿਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਖਿਆ

ਸਵਾਂਗ ਦੀ ਹੀ ਤਰਹ ਰਖਿਆ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਵਿਭਿੰਨ ਤ੍ਰਿਹੁਣੋਂ ਦੇ ਅਵਸਰ ਦੇ ਸਾਮ ਫਲੇ ਗੱਵਾਂ ਦੀ ਚੌਪਾਲੀ ਦੇ ਇਨਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ੁਤੀਕਰਣ ਕਿਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੋਕ ਨਾਟਿਕਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਵਾਦਿਆਂ ਮੈਂ ਠੋਲਕ ਪ੍ਰਮੁੜ ਹੈ।

